

Драган Хамовић

ОПОРА НЕЖНОСТ

Рајко Кнежевић: *Цвети наранце из врџа чийова*, песме,
Народна библиотека „Радослав Веснић”, Краљево, 2000.

Разноврсност и бројност необелодањених текстова осталих иза Рајка Кнежевића (1941—1998), уверавају нас да тек предстоји посао бољег упознавања и вредновања онога што је овај аутор исказао на књижевном, пре свега на песничком пољу. После збирке песама *Распори леђа*, из 1972. године, Кнежевић у наредних тридесетак година веома активног књижевног стварања није међу књишке корице објединио ништа од рукописа који су настајали. У периодици се, књижевној и сатиричној, спорадично јављао, али тек по Кнежевићевој смрти, старањем породице, појављују се најпре књига прозе *Седам мудраца* (1998), и две обимне песничке књиге *Кад падне звезда* и *Пркос и завештање* (1999), а најављено је још пет наслова из заоставштине овога аутора.

О двогодишњици смрти, појавила се збирка песама *Цвети наранце из врџа чийова* у издању краљевачке Библиотеке. Већ наслов почетног циклуса, који је уједно и наслов збирке, сигнализује нам да је реч о једном необичном споју. Цвет наранце, састојак природног, органског света, израста из сфере вештачке, електронске. Тај укрштај природног и вештачког, пресликава се на поетичку раван и очитује у поступку мешања класичних лирских лексичких и сликовних елемената са онима који припадају контексту савремене технологизоване стварности. Без обзира што се песникове слика света језтри у завичајном миљеу блиском такту природе (циклус „Отежани ход”), већ тада је песниково поједињство прожето маштаријама о тајним световима и знањима које истражује и расветљава наука: *Секли смо*

младаре врбе над пројицањем реке / да зауставимо реченице на својове десетици / чудећи се стварцима како све знају не слушајући / да откривамо у ствари тајну нашег незнања / о чему ће нам открићати чињеници силицијумском ђамећу. Од тих детињих бајковитих представа до слике света коју налазимо у циклусу „Цвет наранџе из врта чипова” или у песмама смештеним у завршни низ насловљен „Речи поређане по реду догађања” знатан је али предвидљив пут. У песмама насловног циклуса посведочена је немогућност да се савремени свет сагледа и изрекне као целина, већ само у каледоскопској смени слика најразличитијег порекла, које се ређају по одређеном асоцијативном импулсу. Сасвим то добро описује у рецензији Милован Данојлић: „Крхотине и отпаци живог и мртвог, садашњег и некадашњег, виђеног и прочитаног, врте се кроз свест као безавичајна обавештења убачена у компјутер, и она, свест, стиже једино да их уочи и именује.” Свет је у свести савременог човека распарчан и метежан, и песме Рајка Кнежевића, и не само његове, на ту чињеницу указују. Ни лирска песма отуд не може да опстане као творевина са јединственим и јасним смисаоним исходом. И она је дезинтегрисана на низове приказа који као да су непосредно извучени из неконтролисане области хаотичног тока свега. Златоруна стада, црвене заставе Црвеног трга, лименке БИП пива, пешчаници моравске долине, берзански извештаји о цени бакра, глас о силаску Авара са азијске плоче, свила за хаљину Наташе Ростове, крајпуташа, Хајфецова виолина, априлски листари — све то, и још штошта, стиче се, једно за другим, у песмама циклуса „Цвет наранџе из врта чипова” и убрзано из њих нестаје.

Ако је то убрзање, неуротична атмосфера, обележје насловног циклуса, могли бисмо рећи да су други и трећи круг песама „Сто једанаест дана”, и већ поменути под насловом „Отежани ход”, обележени настојањем да се, поред свега, изнађу тренуци и места лирских озарења, да се (макар у себи) сила општег метежа заузда, да се успоставе извесна сагласја између несродних феномена света и различних искуствених садржаја. Мотиви биља и вегетације, на пример, овде се лирски проничу као несагледиви микрокосмоси у којима се налази васељенско семе живота и обнове — *Великим ђраском кајсије семе / космоса исказује ђролеће*. Као да у Кнежевићевој чежњи да споји и сроди, да установи и објави непојмљиве повезаности унутар чињеница света, можемо распознати одјеке суматраистичких поетичких полазишта. По том крику појединца, побуни против глобалног нехуманог поретка, као и по ослобађајућој визији другачијег, природнијег лика егзистенције, свакако да се додирују поетике експресионизма и песничких остварења Рајка Кнежевића окупљених у књигу *Цвети наранџе из врта чипова*.

Овај невелики избор песама насталих поглавито у завршној деценији песниковог живота репрезентује Рајка Кнежевића као аутора динамичне, одиста особене и сугестивне поезије, унутар које се непрестанце сукобе силе афирмације и оспоравања, лирског и антилирског, нежног и опорог. Ма колико овај песнички говор на први поглед деловао захтеван и таман, из њега просијава довољно светлости и духовне ведрине на којој се држи лирика, и која лирику оправдава, свагда и сада.